

OSOBOWOŚCIOWE I TEMPERAMENTALNE UWARUNKOWANIA WYPALENIA ZAWODOWEGO PIEŁĘGNIAREK PSYCHIATRYCZNYCH

Ks. dr Paweł Brudek
Katedra Psychologii Klinicznej
Instytut Psychologii KUL Jana Pawła II

WPROWADZENIE TEORETYCZNE

- Wypalenie zawodowe (*burnout*) to jeden z osiowych problemów związanych z pracą w zawodach, których wspólną cechą jest ciągły kontakt z ludźmi i zaangażowanie emocjonalne w ich problemy
- O jego aktualności przekonuje, między innymi, wzrastająca liczba publikacji naukowych dotyczących uwarunkowań i konsekwencji zjawiska wypalenia w różnych grupach zawodowych, w tym także wśród personelu medycznego
- W świetle wyników dotychczasowych badań jedną z profesji wyraźnie obciążonych ryzykiem wypalenia jest pielęgniarstwo
- Teza ta odnajduje swoje potwierdzenie, między innymi, w konkluzjach międzynarodowej konferencji naukowej poświęconej zjawisku wypalenia wśród pielęgniarek zorganizowanej w dniach 7-9 września 2017 roku w Australii (Sydney)

TEORETYCZNE PODSTAWY BADAŃ

- W literaturze przedmiotu podkreśla się również, że w ramach tej grupy zawodowej na doświadczanie stresu i wypalenia zawodowego w sposób szczególny narażone są pielęgniarki pracujące w sektorze psychiatrycznej opieki zdrowotnej.
- Wynika to w dużej mierze ze specyfiki ich pracy. Pacjenci psychiatryczni zazwyczaj chorują przewlekle, często nie wykazują inicjatywy zaangażowania się w proces leczenia i raczej niechętnie podejmują współpracę z personelem.
- Nie bez znaczenia pozostają także kwestie związane z samą organizacją pracy pielęgniarek psychiatrycznych (status zawodowy, zmianowość pracy, siedzący charakter pracy, niekorzystne warunki lokalowe, małe wsparcie społeczne).
- Okoliczności te sprawiają, że praca pielęgniarek psychiatrycznych jest związana z wysokim poziomem zagrożenia stresem a w konsekwencji ujawnienia się syndromu wypalenia zawodowego.

WPROWADZENIE TEORETYCZNE

- Fakt ten rodzi konieczność podejmowania szeregu zaplanowanych i systematycznych działań zmierzających, między innymi, do podnoszenia kompetencji zawodowych (i osobowościowych) personelu psychiatrycznej opieki zdrowotnej oraz urzeczywistniania dedykowanych im projektów edukacyjnych w zakresie przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu.
- Realizacji tego celu sprzyja między innymi poszukiwanie korelatów i/lub predyktorów wypalenia zawodowego typowych dla tej profesji.
- Analiza badań realizowanych w tym obszarze przekonuje, że wśród czynników związanych z wypaleniem w zawodzie pielęgniarstwa ważne miejsce zajmują cechy temperamentalne

WPROWADZENIE TEORETYCZNE

- Celem badań naukowych nie jest tylko „(...) identyfikacja i opisanie pewnych prawidłowości w postaci naukowych twierdzeń uzasadnionych dzięki empirycznej demonstracji efektu czy zależności”, ale także „(...) wskazanie dlaczego taki efekt czy prawidłowość się ujawnia” (Bedyńska, Książek, 2012, s. 110).
- Dlatego też uznano, iż przy omawianiu związków cech temperamentu i wypalenia zawodowego pielęgniarek psychiatrycznych nie można poprzestać na stwierdzeniu zachodzących współzależności. **Konieczny jest kolejny etap skoncentrowany na poszukiwaniu mediatorów zaobserwowanych zależności.**
- Wciąż bowiem stosunkowo niewiele wiemy, dlaczego poszczególne właściwości temperamentalne decydują o poziomie wypalenia personelu medycznego oraz jakie mechanizmy i czynniki pośredniczą w tych relacjach

WPROWADZENIE TEORETYCZNE

- Bazując na głównych założeniach koncepcji wypalenia zawodowego C. Maslach oraz wynikach dotychczasowych badań przyjęto, że **zmiennymi, które mogą pełnić rolę mediującą** w relacjach cech temperamentu i wypalenia zawodowego pielęgniarek psychiatrycznych są **style radzenia sobie ze stresem**
- Temperament bowiem – rozumiany tu w kategoriach regulacyjnej teorii temperamentu J. Strelaua (s. 329-335) – przenika przez wszystkie sfery zachowania jednostki a tym samym wpływa na percepcję sytuacji trudnych oraz na sposób radzenie sobie z nimi.

PROBLEM BADAWCZY

Czy style radzenia sobie ze stresem pośredniczą w związkach między cechami temperamentalnymi a poszczególnymi komponentami wypalenia zawodowego pielęgniarek psychiatrycznych?

Tabela 1.

Charakterystyka demograficzna badanej próby

Nazwa zmiennej		Cała próba	
		<i>M</i>	<i>SD</i>
Wiek		45,21	5,81
Staż pracy		22,37	8,68
		<i>N</i>	<i>%</i>
Miejsce zamieszkania	Wieś	56	93,3
	Miasto	4	6,7
Wykształcenie	Średnie	34	56,7
	Wyższe	26	43,3
Stan cywilny	Stanu wolnego (panny)	3	5,0
	Pozostające w związku małżeńskim	48	80,0
	Kobiety po rozwodzie	6	10,0
	Wdowy	3	5,0

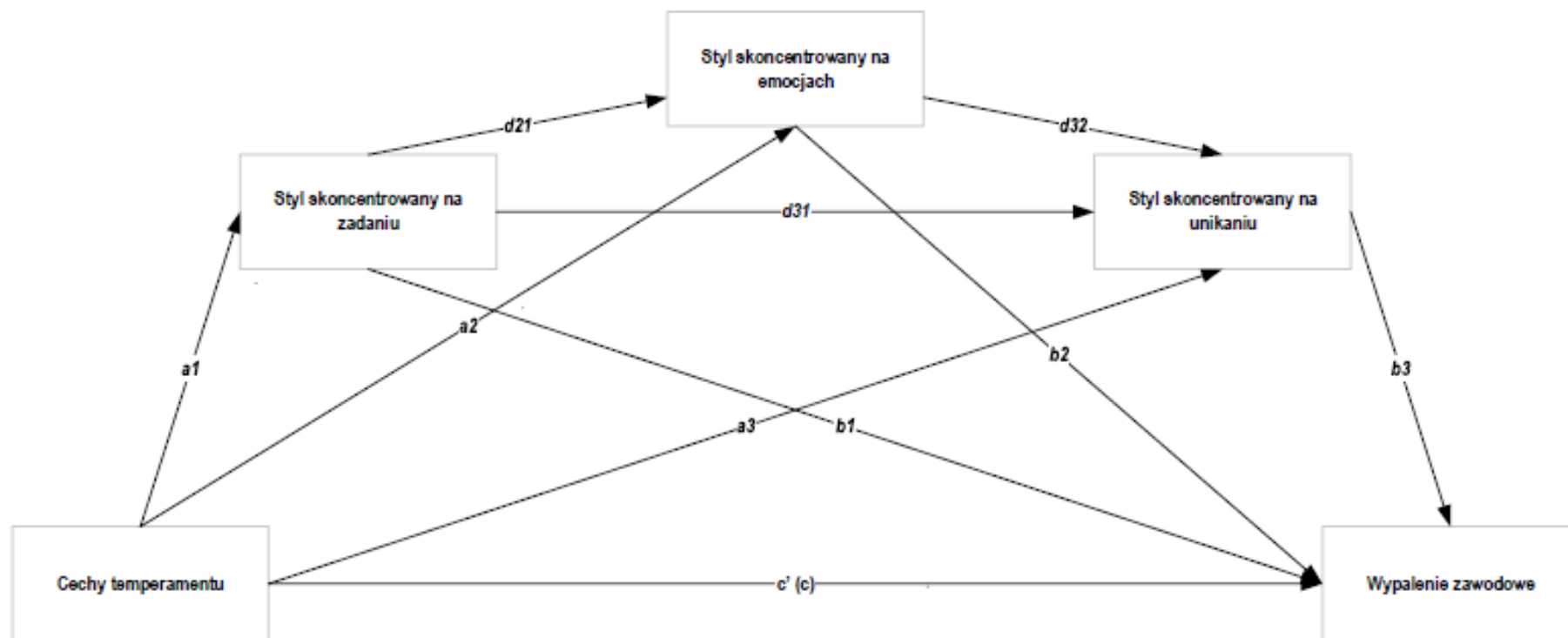
**GRUPA BADANA
(N=73)**

NARZĘDZIA BADAWCZE

- Do oceny **wypalenia zawodowego** pielęgniarek (zmiennej wyjaśnianej) zastosowano **Kwestionariusz Wypalenia Zawodowego** (*Maslach Burnout Inventory – MBI*) autorstwa C. Maslach i S. Jackson.
- Pomiaru **cech temperamentalnych** (zmiennych wyjaśniających) dokonano za pomocą **Kwestionariusza Temperamentu – FCZ-KT** autorstwa J. Strelaua i B. Zawadzkiego.
- W celu scharakteryzowania preferowanych **stylów radzenia sobie ze stresem** (zmienne mediacyjne) posłużono się **Kwestionariuszem Radzenia Sobie w Sytuacjach Stresowych – CISS** (*Coping Inventory for Stressful Situations*) N. S. Endlera i J. D. A. Parkera w polskiej adaptacji P. Szczepaniaka, J. Strelaua oraz K. Wrześniewskiego

ANALIZY STATYSTYCZNE

- W celu określenia związków mediujących uzyskane dane poddano analizie statystycznej wykorzystując analizę regresji prostej i wielokrotnej.
- Chcąc dokonać oceny mediacyjnej roli stylów radzenia sobie w relacjach cech temperamentalnych i poszczególnych wymiarów wypalenia zawodowego zastosowano procedurę PROCESS dla IBM SPSS Statistics, wersja 22.00.
- Procedura ta pozwala na poddanie testowaniu aż 73 modeli moderacji, mediacji lub moderowanej mediacji. W ramach prezentowanego projektu badawczego zastosowano tak zwany Model 6 – model wielokrotnej mediacji (*multiple mediation model*) – z trzema mediatorami.
- W testowanym modelu, styl skoncentrowany na zadaniu, styl skoncentrowany na emocjach i styl skoncentrowany na unikaniu, mają charakter sekwencyjnych zmiennych pośredniczących (mediatorów) we wpływie temperamentu na wypalenie zawodowe pielęgniarek (Rysunek 1).

Rysunek 1. Schemat relacji w postulowanym modelu wielokrotnej mediacji

Efekt pośredni wpływu cechy temperamentu na wypalenie zawodowe przez SSZ = a_1b_1

Efekt pośredni wpływu cechy temperamentu na wypalenie zawodowe przez SSE = a_2b_2

Efekt pośredni wpływu cechy temperamentu na wypalenie zawodowe przez SSU = a_3b_3

Efekt pośredni wpływu cechy temperamentu na wypalenie zawodowe przez SSZ, SSE i SSU = $a_1d_{21}d_{32}b_3$

REZULTATY BADAŃ

STATYSTYKI OPISOWE

Na pierwszym etapie analiz statystycznych dokonano obliczenia statystyk opisowych w zakresie analizowanych zmiennych. Wartości statystyk opisowych – minimów (*Min*), maksimum (*Max*), średnich (*M*), odchyleń standardowych (*SD*), skośności (*SKE*) i kurtozy (*K*) – otrzymanych rozkładów wyników w każdej ze skal oraz wyniki testu Shapiro-Wilka (*S-W*) zgodności tych rozkładów z rozkładem normalnym dla całej badanej próby ($N=60$) zamieszczono w Tabeli 2.

Tabela 2.
Statystyki opisowe analizowanych zmiennych

ZMIENNE		Statystyki opisowe						
		<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>SKE</i>	<i>K</i>	<i>S-W</i>
MBI	Wyczerpanie emocjonalne	0,22	3,67	1,72	0,85	0,42	- 0,51	0,97 ^{n.i.}
	Depersonalizacja	0,00	2,80	0,74	0,76	1,11	0,63	0,86 ^{***}
	Poczucie dokonań osobistych	0,00	5,13	1,82	1,09	0,74	0,34	0,95 [*]
FCZ-KT	Żwawość	9,00	20,00	15,72	3,00	- 0,47	- 0,68	0,95 ^{**}
	Perseweratywność	2,00	19,00	11,70	4,22	- 0,22	- 0,27	0,97 ^{n.i.}
	Wrażliwość sensoryczna	7,00	20,00	15,28	2,93	- 0,68	0,13	0,94 ^{**}
	Reaktywność emocjonalna	1,00	19,00	10,92	4,23	- 0,27	- 0,31	0,98 ^{n.i.}
	Wytrzymałość	2,00	20,00	10,48	4,05	0,00	- 0,16	0,98 ^{n.i.}
	Aktywność	1,00	18,00	7,52	3,86	0,64	0,33	0,96 ^{n.i.}
CISS	Styl skoncentrowany na zadaniu	2,44	4,88	3,72	0,51	- 0,25	0,27	0,98 ^{n.i.}
	Styl skoncentrowany na emocjach	1,50	4,50	2,99	0,62	0,02	0,07	0,99 ^{n.i.}
	Styl skoncentrowany na unikaniu	1,38	3,69	2,58	0,51	- 0,11	- 0,28	0,99 ^{n.i.}

*** $p \leq 0,001$; ** $p \leq 0,01$; * $p \leq 0,05$; n.i. $p > 0,05$ (poziomy istotności testu Shapiro–Wilka)

KORELACJE

W kolejnym kroku przeprowadzono analizę korelacji r Pearsona. Stanowiła ona jedynie wstęp do testowania mediacji. Uznano zatem, że jej pełny opis nie jest konieczny.

Szczegółowe rezultaty zamieszczono w Tabeli 3.

Tabela 3.

Korelacje (*r* Pearsona) między analizowanymi zmiennymi

ZMIENNE		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
1.	Wiek	—													
2.	Staż pracy	.90**	—												
3.	WE	.08	.11	—											
4.	D	.07	.08	.37**	—										
5.	OPD	.25*	.26*	.31**	.40**	—									
6.	SSZ	.06	.06	-.31**	-.30**	-.31**	—								
7.	SSE	.11	.03	.35**	.19	.20	-.14	—							
8.	SSU	.31**	.23*	.07	-.06	.08	.05	.18	—						
9.	ŻW	.04	.12	-.16	-.20	-.09	.08	-.26*	.03	—					
10.	PE	-.10	-.14	.04	-.04	-.11	-.17	.37**	-.01	-.29*	—				
11.	WS	.17	.16	-.35**	-.12	-.10	.32**	-.22*	-.09	.08	-.14	—			
12.	RE	.00	-.00	.28*	.20	.27*	-.12	.45**	-.08	-.49**	.65**	-.21	—		
13.	WT	.09	.21	-.06	.01	.04	-.11	-.21	-.01	.48**	-.41**	.06	-.57**	—	
14.	AK	.09	.16	-.20	-.23*	-.24*	.10	-.43**	.25*	.38**	-.48**	.08	-.59**	.35**	—

Kwestionariusz MBI-HSS: WE – wyczerpanie emocjonalne; D – depersonalizacja; OPD – obniżone poczucie dokonań osobistych; Kwestionariusz CISS: SSZ – styl skoncentrowany na zadaniu; SSE – styl skoncentrowany na emocjach; SSU – styl skoncentrowany na unikaniu; Kwestionariusz FCZ-KT: ŻW – żwawość; PE – perseweratywność; WS – wrażliwość sensoryczna; RE – reaktywność emocjonalna; WT – wytrzymałość; AK – aktywność

WYBÓR MODELI

Na bazie uzyskanych wyników podjęto decyzję o włączeniu do dalszych analiz 8 spośród 18 możliwych modeli (sześć cech temperamentalnych pomnożone przez trzy wymiary wypalenia). Jako kryterium zakwalifikowania modelu przyjęto założenie o możliwości występowania mediacji wówczas, gdy związek między zmienną niezależną (w przypadku prezentowanych badań są to poszczególne cechy temperamentu) a mediatorem (style radzenia sobie ze stresem) oraz mediatorem a zmienną zależną (wymiar wypalenia zawodowego) osiągnął poziom istotności statystycznej. W Tabeli 4 zamieszczono syntetyczny opis tych modeli, które spełniły powyższe kryterium.

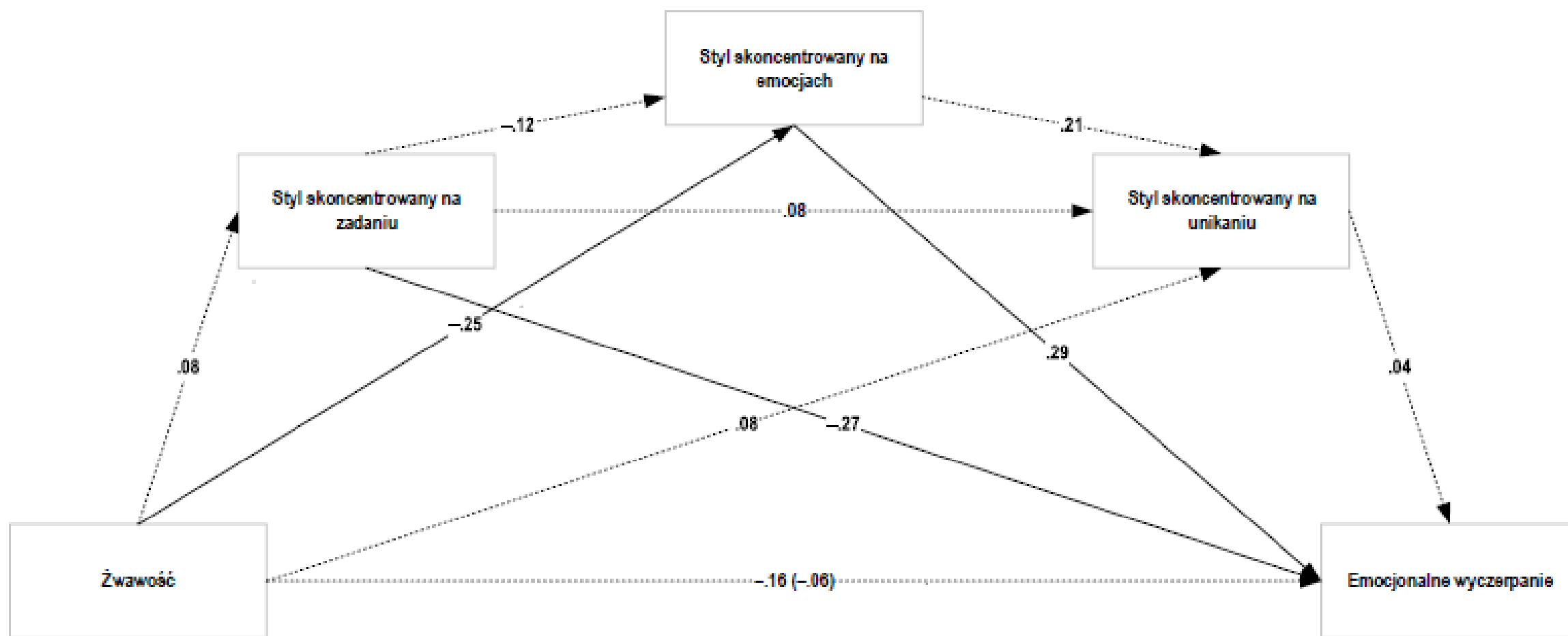
Tabela 4.

Istotnie statystycznie ($p \leq 0.05$) zależności między zmienną niezależną a mediatorem i mediatorem a zmienną zależną

ZMIENNA NIEZALEŻNA	<i>r</i>	MEDIATOR	<i>r</i>	ZMIENNA ZALEŻNA
Wrażliwość sensoryczna	.32 ↔	Styl skoncentrowany na zadaniu	-.31 ↔	Wyczerpanie emocjonalne
			-.30 ↔	Depersonalizacja
			-.31 ↔	Obniżenie dokonań
Żwawość	-.26 ↔	Styl skoncentrowany na emocjach	.35 ←	Wyczerpanie emocjonalne
Perseweratywność	.37 ↔			
Wrażliwość sensoryczna	-.22 ↔			
Reaktywność emocjonalna	.45 ↔			
Aktywność	-.43 ↔			

MODEL I

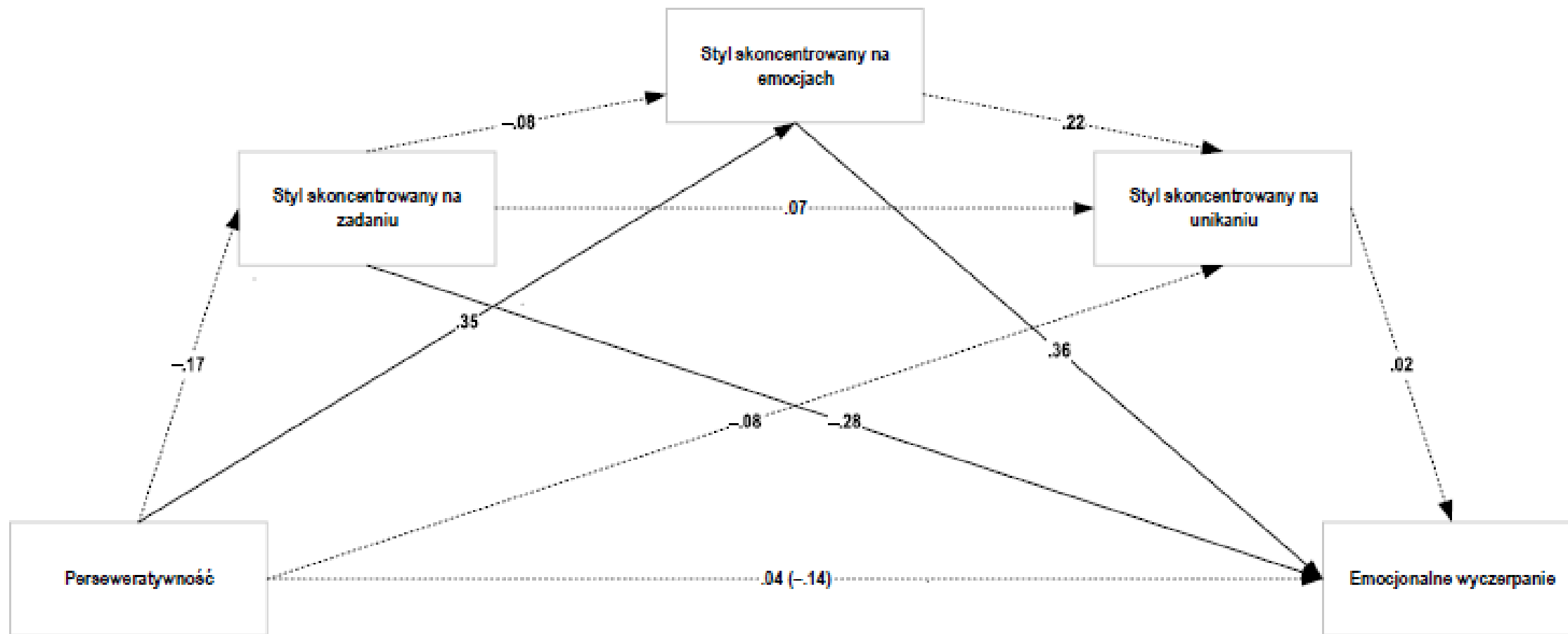
- W dalszej kolejności testowano status stylów radzenia sobie ze stresem jako mediatora w relacjach temperamentu i wypalenia zawodowego. Obliczeń dokonano dla ośmiu modeli (zob. Tabela 4). Z uwagi na ograniczone ramy niniejszego opracowania opisane zostaną tylko te (sześć modeli), w których ujawniły się efekty mediacyjne.
- W pierwszym modelu (Rysunek 2) testowano mediującą rolę stylów radzenia sobie ze stresem w relacji żwawość (ŻW) – emocjonalne wyczerpanie (EW). Badając pośrednią, sekwencyjną ścieżkę wpływu ŻW na EW poprzez styl skoncentrowany na zadaniu (SSZ), styl skoncentrowany na emocjach (SSE) i styl skoncentrowany na unikaniu (SSU) wykazano, iż nie osiągnęła ona poziomu istotności statystycznej ($a_1d_{21}d_{32}b_3 = -0,00$; SE = 0,002; bootstrap CI: $-0,013 - 0,001$). Analizując natomiast pośrednie efekty dla poszczególnych mediatorów oddzielnie stwierdzono istotne statystycznie efekty wpływu ŻW na EW jedynie w przypadku SSE ($a_2b_2 = -0,19$; SE = 0,12; 95% bootstrap CI: $-0,511 - -0,025$). Oznacza to, że większa gotowość do szybkiego reagowania i łatwość zmiany zachowania w odpowiedzi na warunki zewnętrzne (ścieżka a_2) redukuje tendencje do radzenia sobie |z problemami poprzez obniżanie napięcia emocjonalnego ($\beta = -0,25$; $p \leq 0,05$), które z kolei znacząco wpływa ($\beta = 0,29$; $p \leq 0,05$) na wzrost nadmiernego zmęczenia oraz wyczerpania emocjonalnych zasobów (ścieżka b_2). Nie stwierdzono natomiast podobnych zależności w przypadku SSZ ($a_1b_1 = -0,06$; SE = 0,12; 95% bootstrap CI: $-0,398 - 0,097$) i SSU ($a_3b_3 = 0,008$ SE = 0,037; 95% bootstrap CI: $-0,037 - 0,127$).

Rysunek 2. Model mediacyjnej roli stylów radzenia sobie ze stresem między żwawością a emocjonalnym wyczerpaniem

MODEL II

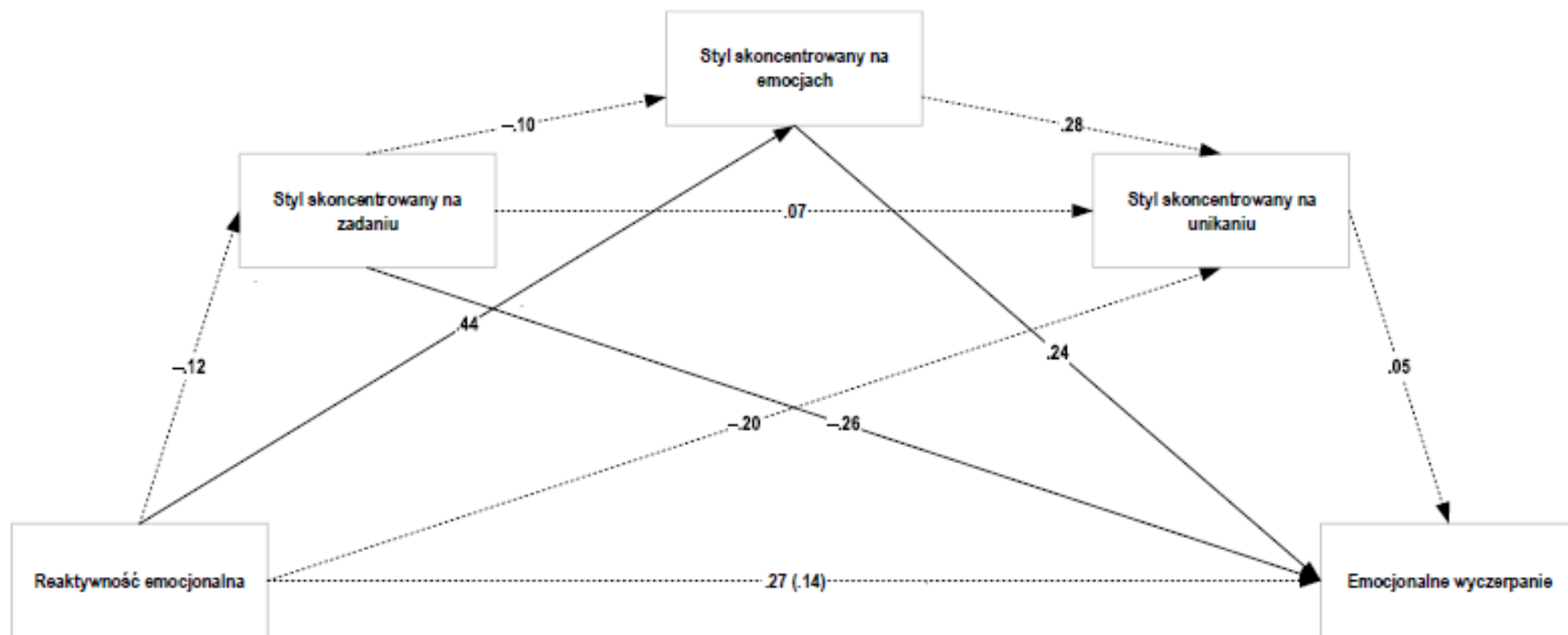
- Na dalszym etapie analiz statystycznych zbadano mediującą rolę stylów radzenia sobie ze stresem w relacji perseweratywności (PE) oraz emocjonalnego wyczerpania (EW) (Rysunek 3). Wykazano, że efekt pośredni wpływu PE na EW poprzez styl zadaniowy (SSZ), emocjonalny (SSE) i unikowy (SSU) jest nieistotny ($a_1d_{21}d_{32}b_3 = 0,00$; $SE = 0,000$, bootstrap CI: $- 0,000 - 0,001$). Analiza pośrednich efektów dla poszczególnych stylów radzenia sobie (mediatorów) ujmowanych oddzielnie ujawniła, że tylko SSE ($a_2b_2 = 0,23$; $SE = 0,144$; 95% bootstrap CI: $0,016 - 0,597$) posiada status mediatora w relacjach PR i WE. Otrzymane rezultaty można interpretować w taki sposób, że im większa skłonność do powtarzania i ciągłości zachowań po ustąpieniu jakiegoś bodźca (ścieżka a_2), tym silniejsza tendencja do emocjonalnego radzenia sobie ze stresem ($\beta = 0,35$; $p \leq 0,05$), co w efekcie przekłada się na spadek ($\beta = 0,36$; $p \leq 0,01$) naturalnej energii i zapału do działania (ścieżka b_2). W przypadku SSZ ($a_1b_1 = 0,09$; $SE = 0,121$; 95% bootstrap CI: $- 0,055 - 0,411$) i SSU ($a_3b_3 = 0,00$; $SE = 0,028$; 95% bootstrap CI: $- 0,089 - 0,037$) nie stwierdzono takich zależności.

Rysunek 3. Model mediacyjnej roli stylów radzenia sobie ze stresem między perseweratywnością a emocjonalnym wyczerpaniem

MODEL III

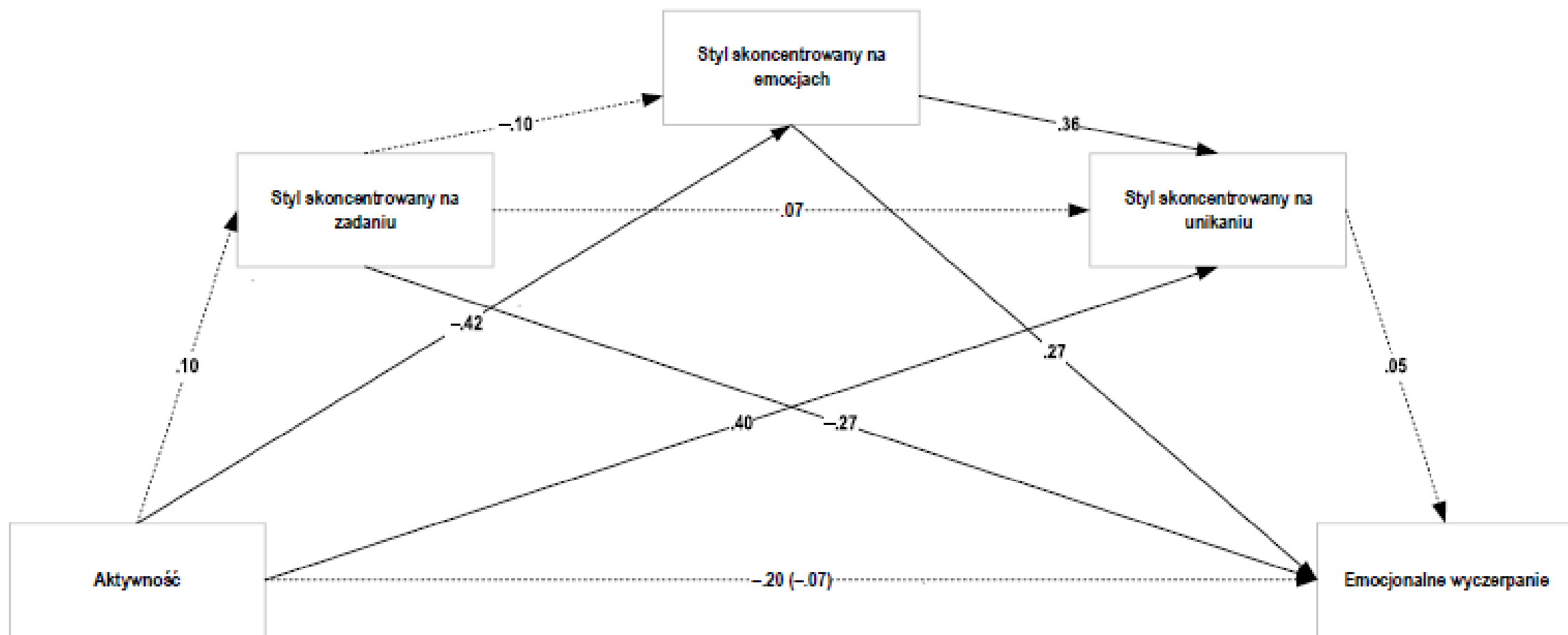
- Na kolejnym etapie działań statystycznych badano mediacyjną rolę stylów radzenia sobie w relacjach zachodzących między reaktywnością emocjonalną (RE) i emocjonalnym wyczerpaniem (EW) (Rysunek 4). Analiza efektu pośredniego podług następującej ścieżki RE → styl skoncentrowany na zadaniu (SSZ) → styl skoncentrowany na emocjach (SSE) → styl skoncentrowany na unikaniu (SSU) → EW wykazała, że jest on statystycznie nieistotny ($a_1d_{21}d_{32}b_3 = 0,00$, SE = 0,002; bootstrap CI: - 0,000 - 0,013). Istotnym statystycznie okazał się jedynie efekt pośredni wpływu RE na EW przez SSE ($a_2b_2 = 0,19$; SE = 0,116; 95% bootstrap CI: 0,019 - 0,527). Można zatem sądzić, iż wysoka pobudliwość przy jednocześnie niskiej odporności emocjonalnej (ścieżka a_2) nasila tendencje do rezygnacji z podejmowania realnych działań w celu rozwiązania sytuacji stresowej ($\beta = 0,44$; $p \leq 0,01$), czego rezultatem jest wzrost ($\beta = 0,24$; $p \leq 0,05$) poczucie wyeksploatowania i wyczerpania pracą (ścieżka b_2). Efektów pośrednich nie zidentyfikowano natomiast w przypadku SSZ ($a_1b_1 = 0,06$; SE = 0,091; 95% bootstrap CI: - 0,061 - 0,315) oraz SSU ($a_3b_3 = - 0,02$; SE = 0,045; 95% bootstrap CI: - 0,192 - 0,039).

Rysunek 4. Model mediacyjnej roli stylów radzenia sobie ze stresem między reaktywnością emocjonalną a emocjonalnym wyczerpaniem

MODEL IV

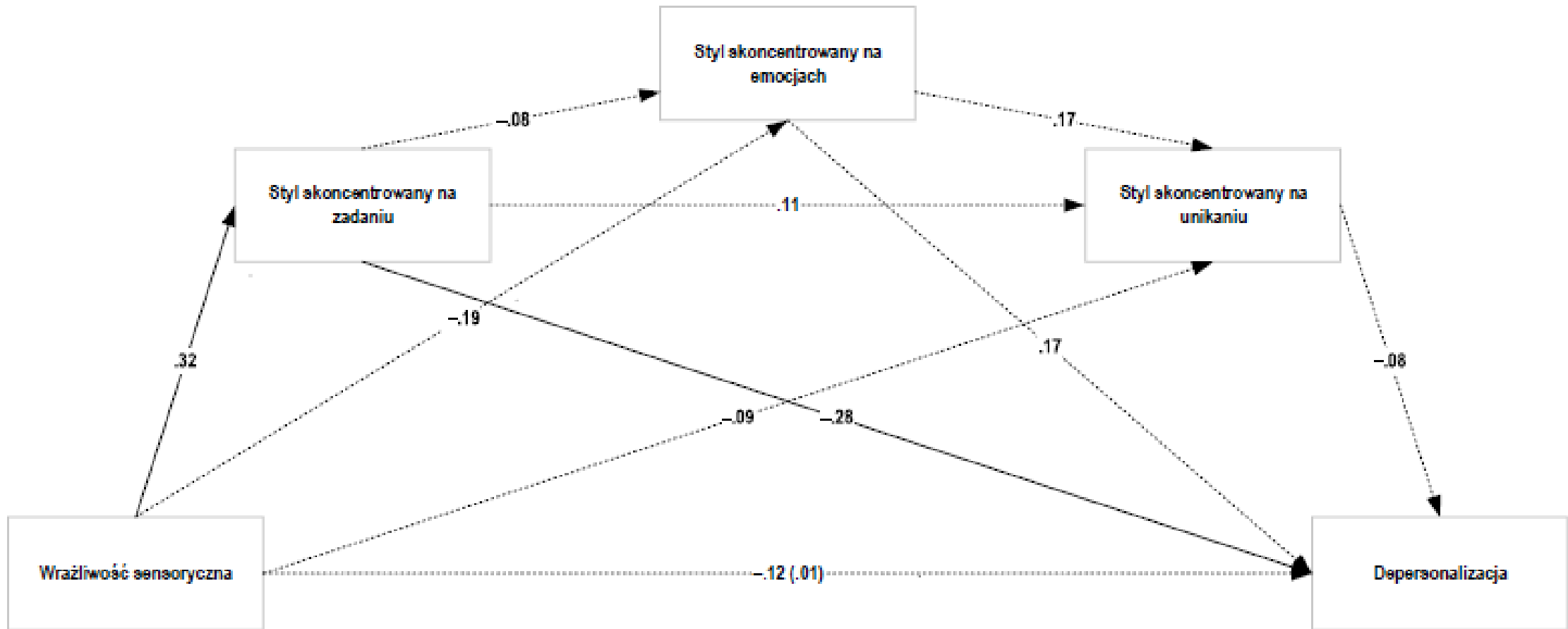
- Następnie testowano status stylów radzenia sobie jako mediatora w relacji aktywności (AK) i emocjonalnego wyczerpania (EW) (Rysunek 5). Analiza pośredniej ścieżki wpływu AK na EW przez style radzenia sobie ze stresem ujmowane łącznie ujawniła, że nie osiągnęła ona poziomu istotności statystycznej ($a_1d_{21}d_{32}b_3 = 0,00$, $SE = 0,003$, bootstrap CI: $- 0,020 - 0,001$). Analizując natomiast pośrednie efekty dla poszczególnych mediatorów oddzielnie stwierdzono istotne statystycznie pośrednie efekty wpływu AK na EW tylko w odniesieniu do stylu skoncentrowanego na emocjach ($a_2b_2 = - 0,23$; $SE = 0,144$; 95% bootstrap CI: $- 0,614 - - 0,015$). Uzyskany wzorzec wyników sugeruje, że silna tendencja do wykonywania wysoko stymulujących zachowań (ścieżka a_2) znacząco obniża skłonność do rozwiązywania problemów poprzez koncentrację na emocjach negatywnych i myślenie życzeniowe ($\beta = - 0,42$; $p \leq 0,01$), która przyczynia się do wzrostu ($\beta = 0,27$; $p \leq 0,05$) drażliwości i impulsywności (ścieżka b_2). Takich zależności nie dowiedziono natomiast w przypadku stylu zadaniowego ($a_1b_1 = - 0,05$; $SE = 0,101$; 95% bootstrap CI: $- 0,334 - 0,099$) oraz unikowego ($a_3b_3 = 0,04$; $SE = 0,094$; 95% bootstrap CI: $- 0,109 - 0,286$).

Rysunek 5. Model mediacyjnej roli stylów radzenia sobie ze stresem między aktywnością a emocjonalnym wyczerpaniem

MODEL V

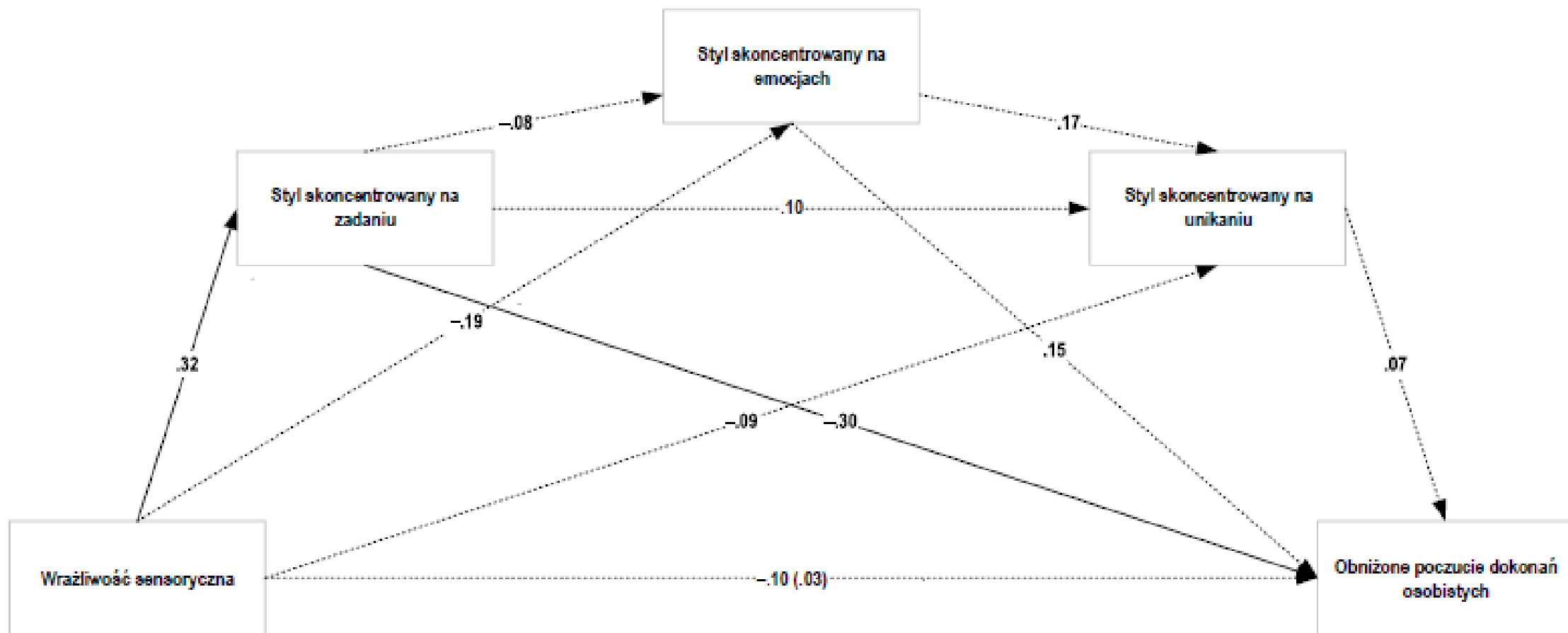
- Na dalszym etapie działań statystycznych badano pośredni wpływ wrażliwości sensorycznej (WS) na depersonalizację (D) (Rysunek 6). W przypadku efektu pośredniego przebiegającego podług ścieżki WS → styl skoncentrowany na zadaniu (SSZ) → styl skoncentrowany na emocjach (SSE) → styl skoncentrowany na unikaniu (SSU) → D okazało się, że jest on statystycznie nieistotny ($a_1d_{21}d_{32}b_3 = 0,00$, SE = 0,003; bootstrap CI: - 0,001 - 0,016). Testując pośrednią, sekwencyjną ścieżkę wpływu WS na D przez poszczególne mediatory oddzielnie stwierdzono jedynie istotność następującej ścieżki WS → SSZ → D ($a_1b_1 = - 0,11$; SE = 0,063; 95% bootstrap CI: - 0,289 - - 0,021). Oznacza to, iż zdolność do reagowania w sposób czujny tam, gdzie bodźce posiadają małą wartość stymulacyjną (ścieżka a_1) zwiększa gotowość do działania na rzecz rozwiązania problemu ($\beta = 0,32$; $p \leq 0,05$), co z kolei istotnie obniża ($\beta = - 0,28$; $p \leq 0,05$) negatywny, cyniczny, nadmiernie zdystansowany stosunek do innych ludzi (ścieżka b_1). Analogicznych zależności nie stwierdzono natomiast w przypadku efektów pośrednich SSE ($a_2b_2 = - 0,04$; SE = 0,051; 95% bootstrap CI: - 0,218 - 0,016) i SSU ($a_3b_3 = - 0,01$; SE = 0,026; 95% bootstrap CI: - 0,019 - 0,102).

Rysunek 6. Model mediacyjnej roli stylów radzenia sobie ze stresem między wrażliwością sensoryczną a depersonalizacją

MODEL VI

- Ostatnim modelem (Rysunek 7) w którym zidentyfikowano efekty pośrednie był model wpływu wrażliwości sensorycznej (WS) na obniżone poczucie dokonań (OPD) poprzez style radzenia sobie ze stresem jako mediatorem. Testując wpieryw pośrednią, sekwencyjną ścieżkę wpływu WS na OPD poprzez styl zadaniowy (SSZ), emocjonalny (SSE) i unikowy (SSU) wykazano, iż nie osiągnęła ona poziomu istotności statystycznej ($a_1d_{21}d_{32}b_3 = 0,00$; $SE = 0,006$; bootstrap CI: $- 0,039 - 0,002$). Analizując natomiast pośrednie efekty dla poszczególnych mediatorów oddzielnie stwierdzono istotne statystycznie efekty wpływu WS na OPD jedynie w przypadku SSZ ($a_1b_1 = - 0,29$; $SE = 0,172$; 95% bootstrap CI: $- 0,709 - - 0,011$). Na bazie tych rezultatów można przypuszczać, że wraz ze wzrostem czujnego reagowania na bodźce o niewielkiej wartości stymulacyjnej (ścieżka a_1), zwiększa się także konstruktywne podejście do zaistniałego problemu ($\beta = 0,32$; $p \leq 0,05$), co przekłada się na spadek ($\beta = - 0,30$; $p \leq 0,05$) poczucia braku kompetencji i wydajności w pracy. Nie stwierdzono natomiast podobnych zależności w przypadku SSE ($a_2b_2 = - 0,08$; $SE = 0,116$; 95% bootstrap CI: $- 0,500 - 0,049$) i SSU ($a_3b_3 = - 0,02$ $SE = 0,053$; 95% bootstrap CI: $- 0,225 - 0,038$).

Rysunek 7. Model mediacyjnej roli stylów radzenia sobie ze stresem między wrażliwością sensoryczną a obniżonym poczuciem dokonań osobistych

PODSUMOWANIE WYNIKÓW BADAŃ

- Zrealizowane badania potwierdziły, że spośród trzech stylów radzenia sobie tylko dwa – styl skoncentrowany na zadaniu (SSZ) i styl skoncentrowany na emocjach (SSE) – posiadają status mediatora w związkach temperamentu i wypalenia zawodowego u pielęgniarek psychiatrycznych.
- Łącznie przetestowano 8 modeli mediacji. W żadnym z modeli, badając pośrednią sekwencyjną ścieżkę wpływu zmiennej niezależnej (poszczególnych cech temperamentu) na zmienną zależną (wymiary wypalenia zawodowego) poprzez trzy mediatory jednocześnie (style radzenia sobie ze stresem), nie stwierdzono statystycznej istotności testowanego efektu.
- Analiza pośrednich efektów dla poszczególnych stylów radzenia sobie (mediatorów) ujmowanych oddzielnie ujawniła, że:
 - SSZ jest mediatorem w relacjach wrażliwości sensorycznej (WS) z depersonalizacją (D) i obniżonym poczuciem dokonań osobistych (OPD);
 - SSE posiada status mediatora w związkach żwawości (ŻW), perseweratywności (PE), reaktywności emocjonalnej (RE) i aktywności (AK) z emocjonalnym wyczerpaniem (EW);
 - Styl skoncentrowany na unikaniu (SSU) nie pełni roli mediatora między cechami temperamentalnymi a wypaleniem zawodowym.

WNIOSKI Z BADAŃ

- Zrealizowany projekt badawczy pozwala na sformułowanie kilku wniosków praktycznych.
- W ich interpretacji i aplikacji należy jednak zachować szczególną ostrożność. Wynika to przede wszystkim z ograniczeń przeprowadzonych badań.
- W udzielaniu wsparcia psychologicznego pielęgniarcom psychiatrycznym trzeba w pierwszej kolejności dokonać oceny ich właściwości temperamentalnych, które w znacznym stopniu pozwalają na predykcję preferowanych stylów radzenia sobie ze stresem.
- Wydaje się także, iż w większym stopniu należy koncentrować się na wzmacnianiu zadaniowego podejścia do problemów ujawniających się w pracy z pacjentami zaburzonymi (chorymi) psychicznie, aniżeli na uświadamianiu szkodliwości unikowych tendencji w obszarze radzenia sobie z problemami zawodowymi.
- Ponadto ważne wydaje się kształtowanie w personelu medycznym oddziałów psychiatrycznych przeżywania (przepracowywania) emocji negatywnych ujawniających się w kontakcie z pacjentem, co zmniejszy ryzyko rozładowywania ich w sposób niekonstruktywny.

DZIĘKUJEMY ZA UWAGĘ

Adres do kontaktu: brudekp@gmail.com